

บทที่ 1

แนวโน้มความเชื่อและพฤติกรรมทางสังคม การเมือง เศรษฐกิจ ของโลกปัจจุบัน

ลักษณะของแนวคิด สมมุติฐาน ตลอดจนทฤษฎีของโลกปัจจุบัน ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นเรื่องทางการเมือง หรือเศรษฐกิจ หรือสังคม จะมีความผสมผสานกัน กล่าวคือ จะไม่มีการแยก ลัทธิการเมืองออกจากลัทธิเศรษฐกิจอย่างเด็ดขาด และทำนองเดียวกัน แนวคิดทางเศรษฐกิจ ก็จะมี ความเกี่ยวพันกันกับแนวคิดทางการเมืองด้วย หรือ ความเชื่อทางสังคมอาจส่งผลต่อ การกำหนดรูปแบบทางการเมืองและหรือเศรษฐกิจ การจัดแบ่งความเชื่อของคนในสังคมออกเป็น กลุ่มลัทธิการเมือง กลุ่มลัทธิเศรษฐกิจ กลุ่มลัทธิทางสังคม จึงเป็นเพียงแนวทางเพื่อความเข้าใจ ในเบื้องต้นเท่านั้น

ลัทธิทางสังคม ลัทธิทางสังคม หรือความเชื่อทางสังคม หรือแนวคิดทางสังคม หมายถึง บรรยากาศของความคิดความรู้สึกของคนในสังคมที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ปรากฏการณ์ใด ปรากฏการณ์หนึ่ง ซึ่งอาจเป็นเรื่องการดำรงชีวิต การศึกษา ปรัชญาชีวิต และอาจมีความหมาย กว้างรวมถึงภาวะการณ์ทางการเมืองและเศรษฐกิจไปด้วยกันก็ได้

ความเชื่อทางสังคมที่ควรจะต้องศึกษาได้แก่

1. **ลัทธิเสรีนิยม (Liberalism)** หมายถึง ความเชื่อและการยอมรับในหลักการ แนว นโยบาย และวิธีการใด ๆ ที่มุ่งไปสู่จุดหมายปลายทางที่สำคัญที่สุด คือ การรักษาและเพิ่มพูน เสรีภาพของบุคคลให้กว้างขวางมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เสรีภาพในการ แสดงความคิดเห็น และการแสวงหาความสุข

ดังนั้น หลักการสำคัญของลัทธิเสรีนิยมจึงเน้นถึงสิ่งต่อไปนี้

1. การให้คุณค่าต่อ “ความคิดเห็นเสรี”
2. การให้ความสำคัญกับ “บุคคล” เป็นอย่างยิ่ง
3. การถือว่าเสรีภาพในการที่บุคคลจะแสดงออกซึ่งบุคลิกภาพของคนนั้น เป็นสิ่งที่มี ความหมายและมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง
4. การเชื่อว่าการที่บุคคลมีเสรีภาพในการแสดงออกซึ่งความคิด สติปัญญา และการ กระทำต่าง ๆ นั้น จะเป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเองและสังคม
5. การเชื่อถือและยึดมั่นในเสรีภาพว่าเป็นสิ่งสำคัญ และสามารถที่จะนำไปใช้ได้

แนวความคิดเสรีนิยมเกิดขึ้นอย่างแพร่หลายในสังคมตะวันตกภายหลังจากการปฏิวัติ ใหญ่ฝรั่งเศส ค.ศ. 1789 เป็นต้นมา และลัทธิเสรีนิยมนี้เองจะมีผลกระทบในการสร้างรูปแบบ

ของลัทธิการเมืองการปกครองประชาธิปไตย เนื่องจากสาระสำคัญของลัทธิเสรีนิยมอยู่ที่การเชิดชูเสรีภาพ และการให้ความสำคัญของบุคคล พร้อมกันไปนี้เอง การที่ลัทธิเสรีนิยมให้ความสำคัญต่อการมีเสรีภาพของบุคคลในการกระทำใด ๆ รวมถึง การประกอบกิจการทางเศรษฐกิจ ลัทธิเสรีนิยม จึงช่วยเหลือเกื้อกูลลัทธิเศรษฐกิจเสรีหรือลัทธินายทุน

อย่างไรก็ตาม ลัทธิเสรีนิยมมีจุดอ่อนในตัวเอง เริ่มต้นจากการที่ลัทธิเสรีนิยมเชื่อในความดีความงามและคุณธรรมของมนุษย์ เชื่อว่ามนุษย์จะใช้เสรีภาพของตนโดยสุจริต ยุติธรรม ซึ่งในความเป็นจริงแล้ว โดยธรรมชาตินั้นมนุษย์มีความบกพร่องเช่นกัน มนุษย์จึงมักจะขยายประโยชน์ โอกาส และสิทธิของตนอย่างกว้างขวาง ซึ่งจะมีผลทำให้เกิดการเอาเปรียบในสังคมได้

ลัทธิเชื่อถือบูชาตัวบุคคล (Personal Cult) ลัทธิเชื่อถือบูชาตัวบุคคล เป็นความเชื่อแบบคลั่งไคล้ในตัวบุคคล ผู้เป็นเจ้าของแนวคิดใดแนวคิดหนึ่ง โดยไม่มีการแยกระหว่างบุคคลกับแนวคิด ความเชื่อถือบูชาดังกล่าวจะมีความพัวพันกันระหว่างบุคคลกับแนวคิด ที่สำคัญคือ ลัทธิเชื่อถือบูชาตัวบุคคลนี้มีพลังสามารถผลักดันให้สมาชิกสร้างพฤติกรรมทางสังคมและการเมืองขึ้นได้

ตัวอย่างของลัทธิเชื่อถือบูชาตัวบุคคลที่มีผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงทางสังคม และการเมือง ได้แก่ ลัทธิคานธี ลัทธิฟาสซิสต์ (Fascism) และลัทธินาซี (Nazism) "บุคคล" ผู้จะเป็นผู้นำกระแสความคลั่งไคล้ของมวลชนได้จะต้องมีลักษณะพิเศษที่เรียกว่า บารมี (Charisma) ในตัวเอง ดังจะเห็นได้จากบุคคลผู้นำของลัทธิดังที่กล่าวมา ได้แก่ คานธี มุสโสลินี และฮิตเลอร์ ตามลำดับ

มหาตมะคานธี
แสดงเอกลักษณ์ของความเยือกเย็น
ไม่สันติ ความเป็นสามัญชน

แสดงเอกลักษณ์ของความเข้มแข็ง
ความมีพลังและอำนาจ

อดอล์ฟ ฮิตเลอร์

เบนิโต มุสโสลินี

ลัทธิชาตินิยม (Nationalism) หมายถึง ลัทธิหรือความเชื่อถือเชื้อชาติเป็นใหญ่ ลัทธิชาตินิยมไม่ใช่ลัทธิทางการเมือง ไม่ใช่ลัทธิทางเศรษฐกิจ แต่เป็นสภาวะของความคิดและความรู้สึกของคน ของกลุ่มคนที่มีความรักชาติของตนเองอย่างมากและรุนแรง จนในบางกรณีอาจจะมีความรักชาติแบบคลั่งไคล้ ดังนั้น ลัทธิชาตินิยมไม่มีหลักการเฉพาะ หรือมีรูปแบบเป็นที่แน่นอน

อิทธิพลของลัทธิชาตินิยม ลัทธิชาตินิยมมีอิทธิพลในสังคมยุโรปมากในระบอบคริสต์ศตวรรษที่ 19 และมีอิทธิพลมากในภูมิภาคเอเชียและแอฟริการะยะครึ่งแรกของคริสต์ศตวรรษที่ 20 ส่วนในปัจจุบัน อิทธิพลของลัทธิชาตินิยมก็ยังคงมีส่วนก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการเมือง ในส่วนต่าง ๆ ของโลกโดยทั่วไป

การที่ลัทธิชาตินิยมเป็นปัจจัยที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคม ในประเทศต่าง ๆ หลายประเทศของโลกปัจจุบัน เนื่องจากลัทธิชาตินิยมมีคุณสมบัติดังนี้

1. ลัทธิชาตินิยมมีอิทธิพลสร้างความรู้สึกที่ต้องการขยายตัว ของเชื้อชาติของตนเองของประเทศของตนให้กว้างขวางและยิ่งใหญ่
2. ลัทธิชาตินิยมมีอิทธิพลสร้างความรู้สึกที่ต้องการจะแยกตัว ออกจากชนกลุ่มที่เราไปอาศัยอยู่ด้วย สร้างความรู้สึกที่ไม่ต้องการที่จะอยู่รวมกลุ่มกับคนที่ต่างเชื้อชาติกัน
3. ลัทธิชาตินิยมมีอิทธิพลสร้างความรู้สึกที่ต้องการจะรวมตัวกับกลุ่มชนที่มีเชื้อชาติเดียวกัน

ลัทธิถือเชื้อชาติ : ลัทธิถือผิว (Racism) หมายถึง ความเชื่อที่ว่าชนบางเชื้อชาติมีความสามารถสูง (Superiority) และชนบางเชื้อชาติด้อยความสามารถ (Inferiority)

ลัทธิถือเชื้อชาติเป็นความเชื่อที่เกิดขึ้นในระบะคริสต์ศตวรรษที่ 19 ซึ่งเป็นช่วงเวลาของการล่าอาณานิคมของชาวยุโรปในภูมิภาคเอเชียและแอฟริกา ชนเชื้อชาติที่ตกเป็นอาณานิคมของชาวยุโรปจะเป็นชาวเอเชียและชาวแอฟริกา ซึ่งมีผิวสีเหลืองและสีดำตามลำดับชาวยุโรปซึ่งเป็นคนผิวสีขาวเกิดความรู้สึกว่าตนเองเก่งกว่า มีความสามารถมากกว่า จึงได้ครอบครองดินแดนอาณานิคม และได้ปกครองคนเอเชียและแอฟริกา ความรู้สึกแบ่งแยกสีผิวจึงพัฒนาขึ้นพร้อมกับการดูถูกเรื่องเชื้อชาติ ดังนั้นในระบะปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 คำศัพท์ ลัทธิถือผิวกับลัทธิถือเชื้อชาติจึงถูกใช้แทนกันขึ้น

ปัจจุบัน คนมีความรู้ทางด้านชีววิทยามากขึ้น ได้รู้ว่ายีน (genetic) ที่มีความสัมพันธ์กับสีผิวมิได้เป็นตัวกำหนดความสามารถของมนุษย์ ความรู้สึก ความเชื่อในเรื่องลัทธิถือผิวจึงลดความรุนแรงลง อย่างไรก็ตาม ลัทธิถือผิว ก็ยังมีอิทธิพลอยู่ เช่น เกิดการกีดกันคนผิวดำมิให้มีสิทธิในสังคมเท่าเทียมกับคนผิวขาวในประเทศสหภาพแอฟริกาใต้ เป็นต้น

ลัทธิการเมือง หมายถึง แนวความคิดอย่างเป็นระบบเกี่ยวกับการเมือง แต่ในสิ่งที่ เป็นจริง ลักษณะของลัทธิการเมืองอาจจะมีเนื้อหาไปในทางการเมืองการปกครองแต่เพียง อย่างเดียว หรืออาจจะมีเนื้อหาประสมระหว่างการเมืองกับเศรษฐกิจ หรือกับสังคมก็ได้

ลัทธิการเมืองต่าง ๆ ที่เชื่อกันในปัจจุบันพอแบ่งได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ กล่าวคือ

1. ลัทธิการเมืองแบบ “อำนาจนิยม” ได้แก่ ลัทธิการเมืองที่เน้นถึงอำนาจของรัฐเป็นสำคัญ โดยจะให้ความสำคัญต่อเสรีภาพของบุคคลน้อยลง ลัทธิการเมืองที่จัดอยู่ในประเภทอำนาจนิยม ได้แก่ มาร์กซิสต์ คอมมิวนิสต์ ฟาสซิสต์ นาซี เป็นต้น

2. ลัทธิการเมืองแบบ “เสรีภาพนิยม” ได้แก่ลัทธิการเมืองที่เน้นถึงเสรีภาพของบุคคลเป็นหลัก และจะให้อำนาจรัฐมีอย่างจำกัด ลัทธิการเมืองที่จัดอยู่ในประเภทเสรีภาพนิยมได้แก่ ประชาธิปไตยหรือเสรีนิยมประชาธิปไตย สังคมนิยมประชาธิปไตย อนุรักษนิยม ประโยชน์นิยม (Utilitarianism) อนุธิปไตย เป็นต้น

ระบบการเมืองหรือลัทธิการเมืองที่ประเทศในโลกปัจจุบันกำลังใช้อยู่พอจำแนกได้ดังนี้ คือ

1. ระบบประชาธิปไตย (Democracy)
2. ระบบเผด็จการ (Dictatorship)
3. ระบบเบ็ดเสร็จ (Totalitarianism)
4. ระบบสังคมนิยม (Socialism)
5. ระบบคอมมิวนิสต์ (Communism) หรือมาร์กซิสต์ (Marxism) หรือสังคมนิยมมาร์กซิสต์ หรือสังคมนิยมปฏิวัติ

ระบบประชาธิปไตย หมายถึง ระบบหรือลัทธิทางการเมืองการปกครองที่อำนาจสูงสุดในการปกครองอยู่ที่ประชาชน หรือมาจากประชาชน

“ประชา” หมายถึง ประชาชน

“อธิปไตย” หมายถึง อำนาจอสูงสุดของแผ่นดิน

คำศัพท์ “ประชาธิปไตย” แปลมาจากคำศัพท์ภาษาอังกฤษ ‘Democracy’ ซึ่งก็เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของสังคมโลกตะวันตกที่สืบทอดมาจากกรีก จากคำว่า ‘Demos’ แปลว่า ‘people’ กับคำว่า ‘Kratos’ หรือ ‘Kratein’ แปลว่า ‘to rule’ สังคมการเมืองของกรีกเชื่อในการใช้กฎหมาย แต่การร่างกฎหมายเพื่อใช้ในสังคมของกรีกยุคโบราณเกิดจากความจำเป็นและความต้องการ ดังต่อไปนี้

1. เพื่อระงับข้อพิพาทในเรื่องการครอบครองและการจำหน่ายนองทรัพย์สิน
2. เพื่อป้องกันการเอาเปรียบจากกลุ่มอภิสิทธิ์ชนและชนชั้นสูงของสังคม
3. เพื่อคุ้มครองความปลอดภัยและเพื่อช่วยเหลือให้เจ้าของที่ดินดำรงฐานะของตนอยู่ได้
4. เพื่อให้บุคคลได้รู้ถึงข้อจำกัดของตนเองและการไม่ล่วงล้ำสิทธิของผู้อื่น

แนวคิดการเมืองระบบประชาธิปไตยเป็นมรดกตกทอดทางวัฒนธรรมของสังคมตะวันตกเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน และแนวความคิดดังกล่าวได้แพร่หลายไปยังสังคมในภูมิภาคอื่นของโลกนับตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 เป็นต้นมา

หลักการของลัทธิประชาธิปไตย มีดังต่อไปนี้

1. ถือว่าประชาชนเป็นแหล่งที่เกิดและเป็นเจ้าของอำนาจอสูงสุดในการปกครองประเทศ
2. ถือว่าเป็นการปกครองโดยประชาชน ดังนี้โดยผ่านทางสถาบันผู้แทนราษฎรและองค์กรพรรคการเมือง
3. หลักการปกครองเพื่อประโยชน์ของประชาชน
4. การใช้หลักเหตุผลในการบริหารการปกครอง
5. หลักของความยินยอม บุคคลต้องเป็นตัวของตัวเองในการตัดสินใจใด ๆ จะต้องไม่มีการบังคับ
6. หลักการปกครองโดยเสียงข้างมาก และโดยไม่ละเมิดสิทธิของฝ่ายข้างน้อย
7. หลักกฎหมายหรือนิติธรรม ให้ยึดถือกฎหมายเป็นเกณฑ์หรือกติกาในการดำเนินงานต่าง ๆ
8. หลักการรับฟังและถือเอาเจตนาของประชาชนเป็นหัวใจสำคัญ
9. หลักการปกครองที่รัฐบาลมีอำนาจจำกัด
10. หลักความเสมอภาค

ด้วยลักษณะดังกล่าวข้างต้น ลัทธิประชาธิปไตยจึงมี 2 รูปแบบ กล่าวคือ

1. **ประชาธิปไตยทางตรง** คือ การปกครองที่ประชาชนเข้าไปแสดงความคิดเห็นด้วยตนเอง ในที่ประชุมของประชาชน หรืออาจด้วยวิธีการลงประชามติ (plebiscite) ในกฎหมายทุกฉบับที่จะประกาศใช้

2. **ประชาธิปไตยทางอ้อม** คือ การปกครองที่ประชาชนแสดงความคิดเห็นของตนผ่านที่ประชุมรัฐสภา หรือสภาผู้แทนราษฎร

ลักษณะการปกครองตามแนวคิดประชาธิปไตย ตามแนวคิดของตะวันตก ลักษณะการปกครองแบบประชาธิปไตยจะเป็นดังนี้

1. จะต้องมีการแบ่งแยกอำนาจการปกครองออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ อำนาจอธิปไตย อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการ

2. จะต้องยึดถือหลักนิติธรรม หรือ การปกครองโดยกฎหมาย (Rule of Law) ซึ่งหมายถึงว่า ภายใต้การปกครองแบบประชาธิปไตย บุคคลทุกคนต้องอยู่ภายใต้กฎหมาย บุคคลจะต้องไม่ถูกจับกุมโดยไม่มีข้อกล่าวหา หรือ ถูกคุมขังโดยไม่มีโอกาสได้แก้คดีต่อหน้าศาลยุติธรรม บุคคลมีเสรีภาพที่จะแสดงความคิดเห็นและการแสดงออก และอื่น ๆ

อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันจะพบว่า มีอีกหลายประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ประเทศซึ่งมีชื่อว่า “สาธารณรัฐประชาชน” ได้อ้างว่าเป็นรัฐที่มีลักษณะเป็นประชาธิปไตย ทั้งนี้ด้วยความหมายว่า รัฐ คือ ประชาชน เมื่อรัฐเป็นเจ้าของกิจการจึงมีความหมายเท่ากับประชาชนเป็นเจ้าของกิจการ ฉะนั้นจึงเป็นประชาธิปไตย ในยุคสงครามเย็นจึงมีการใช้คำศัพท์ประชาธิปไตยของประชาชน (People's Democracy) กับคำว่า เสรีประชาธิปไตย (Free Democracy) เกิดขึ้น

ระบบเผด็จการ คำภาษาอังกฤษ "dictator" เป็นคำศัพท์ที่มาจากภาษาละติน หมายถึง การปกครองโดยบุคคล หรือ กลุ่มบุคคลที่ใช้อำนาจโดยสมบูรณ์ โดยไม่ต้องได้รับความเห็นชอบจากผู้ที่อยู่ใต้ปกครอง การปกครองในลักษณะดังกล่าวนี้เกิดขึ้นครั้งแรกในสมัยอาณาจักรโรมันในยุคที่มีการปกครองระบบสาธารณรัฐ ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากความคิดเห็นที่ว่า ขณะใดที่บ้านเมืองอยู่ในภาวะฉุกเฉิน เช่นมีสงคราม สภาเซเนทจะทำการแต่งตั้งบุคคลใดบุคคลหนึ่งขึ้นเป็นผู้ “เผด็จการ” เป็นเวลา 7 ปี ในเวลาดังกล่าว ผู้เผด็จการมีสิทธิ์ที่จะใช้อำนาจโดยสมบูรณ์ ซึ่งผู้เผด็จการจะได้ตัดสินใจหรือแก้ไขปัญหาของประเทศได้อย่างรวดเร็วทันต่อเหตุการณ์ แต่หลังจากนั้นแล้วผู้เผด็จการจะต้องลาออกจากตำแหน่ง และแล้วจะมีการสถาปนาการปกครองแบบมีรัฐสภา “สภาซีเนท (Senate)” ขึ้นมาอีก ดังเช่นการปกครองปกติ

สำหรับการปกครองระบบเผด็จการปัจจุบัน จะเป็นการปกครองโดยบุคคลคนเดียว โดยกลุ่มบุคคล หรือโดยชนชั้นก็ได้แต่ไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบใด อำนาจที่แท้จริงมักจะอยู่กับบุคคลผู้เป็นหัวหน้าแต่ผู้เดียว

ระบบเบ็ดเสร็จ ระบบเบ็ดเสร็จเป็นการปกครองแบบเผด็จการโดยพรรคการเมืองพรรคเดียว ซึ่งมีฐานอำนาจอยู่บน “รัฐทั้งหมด” ภายใต้การปกครองระบบนี้ รัฐจะมีอำนาจครอบคลุมไปทุกแขนงของชีวิตของประชาชนในสังคม พร้อมกันนั้น จะเรียกร้องให้ประชาชนยอมรับคำสั่งการต่าง ๆ ของรัฐ ดังเช่น พรรคฟาสซิสต์ พรรคนาซี

ระบบสังคมนิยม ระบบสังคมนิยมเป็นทฤษฎีทางการเมืองและเศรษฐกิจที่มุ่งให้เครื่องมือการผลิต การกระจาย และการแลกเปลี่ยน อยู่ภายใต้การควบคุมของประชาชนโดยมีความคิดว่าบุคคลทุกคนในสังคมจะต้องมีโอกาสที่จะพัฒนาความสามารถของตนอย่างทัดเทียมกัน และความมั่งคั่งของสังคมจะต้องมีการกระจายออกไปในสังคมอย่างกว้างขวาง และยุติธรรมเพื่อผลประโยชน์ของประชาชนทั้งหมด

การดำเนินการเพื่อบรรลุเป้าหมายที่กล่าวมาจะใช้วิธีสันติ ด้วยวิธีการหลายประการ เช่น การก่อตั้งระบบรัฐสวัสดิการ การโอนกิจการบางอย่างมาเป็นของรัฐ การเพิ่มภาษีสำหรับคนร่ำรวยเพื่อนำเงินภาษีมาจัดสวัสดิการเพื่อสังคม เป็นต้น

ระบบคอมมิวนิสต์หรือสังคมนิยมมาร์กซิสต์หรือสังคมนิยมปฏิวัติ ลัทธิหรือระบบการเมืองดังกล่าวเหล่านี้ ไม่ว่าจะเรียกชื่ออย่างหนึ่งอย่างใดก็ตาม ต่างเป็นระบบการเมืองที่มีแนวความคิดมาจากลัทธิมาร์กซิสต์เดิม

ผู้ให้กำเนิดลัทธิมาร์กซิสต์ คือ นักปรัชญาการเมืองและเศรษฐศาสตร์ชาวเยอรมันเชื้อสายยิวชื่อ คาร์ล มาร์กซ์ (Karl Marx) แนวคิดของมาร์กซ์สรุปได้ดังนี้

1. **สังคมจะต้องปราศจากชนชั้น (classless society)** ตามความคิดเห็นของมาร์กซ์ สังคมที่มีชนชั้น ไม่ว่าจะเป็นสังคมในยุคใดสมัยใดก็ตาม การแบ่งชนชั้นในสังคมได้นำมาซึ่งความขัดแย้งต่าง ๆ เนื่องจากต่างมีผลประโยชน์ที่ขัดกัน อาทิ ในคริสต์ศตวรรษที่ 19 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่มาร์กซ์มีชีวิตอยู่ ชนชั้นกรรมาชีพขัดแย้งกับชนชั้นนายทุน กรณีนี้ มาร์กซ์ได้เสนอให้กรรมาชีพขึ้นกรรมาชีพไว้ โดยชนชั้นนายทุนจะต้องถูกทำลายล้างไป เพราะสังคมจะอยู่รอดได้ต้องอาศัยชนชั้นผู้ใช้แรงงาน

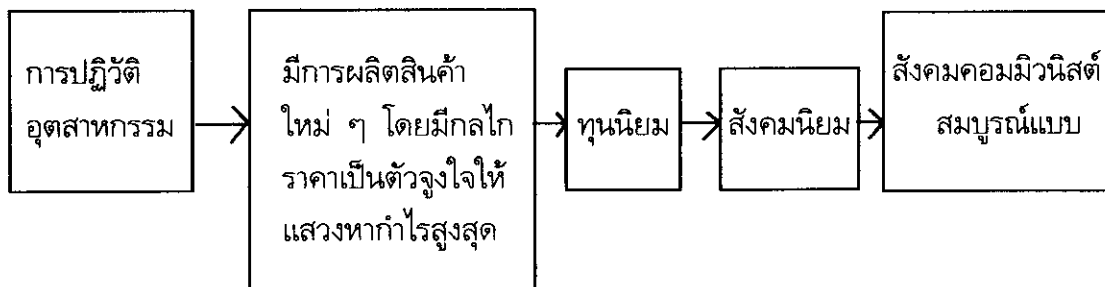
ในส่วนของปัจจัยการผลิตจะต้องตกอยู่กับชนชั้นกรรมาชีพ เพราะเป็นชนชั้นที่ทำหน้าที่การผลิต แต่เนื่องในภาวะการณ์ที่นายทุนควบคุมปัจจัยการผลิตอยู่ การจะยึดปัจจัยการผลิตมาเป็นสมบัติของส่วนรวม จึงจำเป็นต้องใช้วิธีการปฏิวัติล้มล้างนายทุน และแล้วสังคมก็จะเกิดความเท่าเทียมกัน เกิดความยุติธรรม

2. **สังคมนิยมสมบูรณ์แบบ** ตามอุดมการณ์ของมาร์กซ์ สังคมนิยมที่สมบูรณ์แบบนอกจากจะต้องเป็นสังคมนิยมที่ปราศจากชนชั้นแล้ว ยังจะต้องปราศจากทั้งรัฐและรัฐบาลอีกด้วย กระบวนการที่จะนำไปสู่สังคมนิยมสมบูรณ์แบบ จะต้องมีการสังคมนิยมระหว่างชนชั้นก่อน เพื่อนำไปสู่โครงสร้างสังคมนิยมปราศจากชนชั้น แต่ในระยะเริ่มแรกนี้ รัฐและรัฐบาลยังคงมีอยู่ รัฐบาลยังต้องทำหน้าที่เป็นตัวแทนของการปกครอง พร้อมทั้งเป็นผู้วางนโยบายเศรษฐกิจทุกด้าน วางระเบียบแบบแผนสังคมนิยม ระยะแรกนี้จะเรียกว่า “สังคมนิยม”

เมื่อเวลาผ่านไป เมื่อรัฐได้วางรูปแบบการปกครอง การบริหาร การจัดบุคลากร เพื่อทำหน้าที่ต่าง ๆ เรียบร้อยแล้ว ถือได้ว่ารัฐหมดหน้าที่ จึงไม่จำเป็นต้องมีรัฐบาล เรียกได้ว่าเกิดสภาวะการสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ที่สมบูรณ์ รัฐและรัฐบาลก็จะหายไปเอง

3. **ขั้นตอนการพัฒนาาระบบเศรษฐกิจ** ช่วงของการดำเนินรูปแบบเศรษฐกิจ “สังคมนิยม” จะเป็นเพียงช่วงระยะเวลาอันสั้น เป็นช่วงที่บทบาทของรัฐยังคงอยู่ เพื่อที่จะเข้าทำหน้าที่จัดสรรปัจจัยการผลิต การเปลี่ยนแปลงแบบการผลิต การเตรียมบุคลากรเพื่อรองรับระบบสังคมนิยม ระยะนี้บทบาทของรัฐจะเด่นมาก หลังจากนั้น โครงสร้างสังคมนิยมจะเปลี่ยนไปเป็นรูปแบบปราศจาก “รัฐ” และ “ชนชั้น” เมื่อถึงจุดนี้ บทบาทของรัฐก็จะหายไปดังที่กล่าวมาแล้ว

แผนภาพแสดงพัฒนาการทางเศรษฐกิจตามแนวคิดคอมมิวนิสต์

แนวความคิดของมาร์กซ์ได้รับการปรับปรุงโดยเลนิน (Lenin) ผู้นำปฏิวัติชาวรัสเซีย แนวความคิดใหม่นี้ถูกเรียกว่า ลัทธิมาร์กซ์เลนิน (Marxist-Leninist) หรือลัทธิเลนิน (Leninism) แนวความคิดที่เลนินปรับปรุงมาจากแนวความคิดของมาร์กซ์มีดังนี้

1. **ความจำเป็นที่จะต้องมี “รัฐ” กับ “ชนชั้น”** โดยพื้นฐานเลนินเห็นด้วยกับแนวความคิดของมาร์กซ์ที่ว่า สังคมนิยมที่บริสุทธิ์จะต้องปราศจากอำนาจของรัฐและชนชั้น ทว่ารัสเซียนั้นมีสภาพภูมิศาสตร์เป็นอุปสรรค มีเนื้อที่อันกว้างใหญ่ไพศาล การจะปฏิรูประบบ

การปกครองต้องใช้ระยะเวลา บทบาทของรัฐจึงถือเป็นสิ่งจำเป็นมาก “รัฐ” จะเป็นเครื่องมือที่จะทำให้ขบวนการต่าง ๆ ลุล่วงได้

2. ความจำเป็นต้องมี “นักปฏิวัติ” หรือ “ผู้นำ” “ผู้นำ” จะต้องเป็นผู้ที่ได้รับการศึกษา มาอย่างดี และเข้าใจถึงอุดมการณ์ของการเป็นนักปฏิวัติ ชนชั้นกรรมาชีพมีการศึกษาระดับต่ำ ไม่เข้าใจหลักมาร์กซิสต์ได้เพียงพอ ไม่สนใจการเมือง ส่วนชนวนาก็จะมีคุณสมบัติจำกัดเช่นกัน ดังนั้น “ผู้นำ” เป็นผู้ที่เหมาะสม จะเป็นผู้เข้ามาทำการปฏิวัติในนามของชนชั้นกรรมาชีพ และชนวนา

กล่าวโดยสรุป ลัทธิคอมมิวนิสต์เป็นอุดมการณ์ทางการเมืองที่เชื่อว่า มนุษยชาติจะมีความสุขอย่างเต็มที่ ด้วยการล้มเลิกสิ่งต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. ล้มเลิกการมีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของบุคคล
2. ล้มเลิกระบบชนชั้น หรือการมีชนชั้น
3. ล้มเลิก “ฐานะ” ในสังคม
4. ล้มเลิกสถาบันทางสังคมเก่าแก่
5. ล้มเลิกความเชื่อในทางศาสนาทุกศาสนา
6. ล้มเลิกการมีรัฐ รัฐบาล และพรมแดนรัฐ

ประการสำคัญ ในการจะทำลาย ล้มเลิกสิ่งต่าง ๆ ตามที่กล่าวมาจะต้องใช้วิธีการรุนแรง ได้แก่ การใช้กำลัง หรือ การปฏิวัติ เท่านั้น

กล่าวกันโดยทฤษฎี หลักการของลัทธิคอมมิวนิสต์ คือ การสร้างความเสมอภาคของคนในสังคมในทุกด้าน ด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ทุกคนในสังคมจะต้องเท่าเทียมกัน อย่างสมบูรณ์

อย่างไรก็ตาม เมื่อมีการนำมาปฏิบัติจนกลายเป็นระบบการเมืองการปกครองแนวความคิดบางอย่างตามทฤษฎีเดิมได้เปลี่ยนแปลงไปบ้าง ในปัจจุบัน ระบบคอมมิวนิสต์ หรือมาร์กซิสต์ หรือสังคมนิยมปฏิวัติ หรือ สังคมนิยมมาร์กซิสต์ จะมีหลักการโดยย่อดังนี้ คือ

1. จะถือว่า การเมืองการปกครองระบอบอื่น เช่น เสรีนิยมแบบประชาธิปไตยหรือลัทธิเศรษฐกิจแบบทุนนิยม เป็นระบอบการปกครองและเศรษฐกิจที่มีความบกพร่อง เพราะภายใต้ระบบทุนนิยมมีการเอารัดเอาเปรียบ มีการกดขี่ข่มเหง

2. จะเน้นถึงความสำคัญของการปกครองเผด็จการโดยชนชั้นกรรมาชีพ

3. ให้ความสำคัญกับหลักการประชาธิปไตยแบบรวมศูนย์ โดยมีพรรคคอมมิวนิสต์เป็นแกนกลางแต่เพียงพรรคเดียว

4. ยกย่องอำนาจรัฐที่มีชนชั้นกรรมาชีพเป็นเจ้าของอำนาจนั้น โดยมีพรรคคอมมิวนิสต์เป็นผู้ปฏิบัติการแทนเหล่าชนชั้นกรรมาชีพ

รูปแบบของลัทธิคอมมิวนิสต์ ในทางปฏิบัติ ระบบการปกครองคอมมิวนิสต์มีหลายรูปแบบ กล่าวคือ รูปแบบโซเวียต รูปแบบจีน และรูปแบบยุโรปหรือรูปแบบของจอมพลตีโต้แห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยยูโกสลาเวีย

เปรียบเทียบสาระสำคัญของรูปแบบต่าง ๆ ของระบบการปกครองคอมมิวนิสต์

รูปแบบโซเวียต	รูปแบบยุโรป	รูปแบบจีน
<p>1. -พรรคคอมมิวนิสต์ เป็นพรรคการเมืองแต่เพียงพรรคเดียวในการปกครอง</p> <p>-และ พรรคเป็นสถาบันที่นำพรรคคอมมิวนิสต์ทั่วโลก</p> <p>2. กรรมการในโรงงานเป็นสถาบันและเป็นพลังสำคัญ ที่สุดในการก่อการปฏิวัติ หรือในการสร้างอำนาจภายในประเทศ</p>	<p>1. พรรคคอมมิวนิสต์เป็นพรรคการเมืองเพียงพรรคเดียวในการปกครอง</p> <p>2. เน้นความเป็นอิสระของชาติ ไม่ขึ้นกับคอมมิวนิสต์สากล คือสหภาพโซเวียต</p> <p>3. เน้นนโยบายเป็นกลาง</p> <p>4. กิจการบางประการอาจจะผ่อนปรนให้เอกชนได้มีเสรีบ้าง</p>	<p>1. พรรคคอมมิวนิสต์ เป็นพรรคการเมืองแต่เพียงพรรคเดียวในการปกครอง</p> <p>2. ชาวนา เป็นมวลชนสำคัญในการดำเนินการปฏิวัติยึดอำนาจการเมือง ชนบทเป็นฐานอำนาจในการปฏิวัติ</p> <p>3. ยึดถือแนวความคิดหรืออุดมการณ์ทางการเมืองของมาร์กซ์และเลนินเป็นพื้นฐาน</p> <p>4. ใช้กำลังอาวุธเพื่อสร้างอำนาจอิทธิพล</p> <p>5. ใช้วิธีการแบบกองโจร</p>

ระบบสังคมนิยมประชาธิปไตย รูปแบบการเมืองการปกครองสังคมนิยมประชาธิปไตย มีลักษณะสำคัญ 2 ประการ คือ

ทางด้านการเมืองจะเป็นไปเช่นเดียวกับระบบประชาธิปไตย กล่าวคือ ให้โอกาสประชาชนทุกคนมีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง ผ่านทางระบบพรรคการเมือง โดยไม่มีการผูกขาดโดยพรรคใดพรรคหนึ่งเพียงพรรคเดียว ประชาชนทุกชั้นมีสิทธิทางการเมืองเท่าเทียมกัน ประชาชนสามารถเปลี่ยนรัฐบาลได้ตามความปรารถนา ทั้งนี้ จะต้องเกิดขึ้นตามวิถีทางของรัฐธรรมนูญ

ทางด้านเศรษฐกิจ “รัฐ” จะเป็นผู้จัดระบบเศรษฐกิจ ที่ช่วยให้เกิดความยุติธรรมอย่างดีที่สุดแก่ประชาชน ขณะที่เอกชนยังมีเสรีภาพที่จะประกอบการเศรษฐกิจได้

การจัดกลุ่มการเมืองในปัจจุบัน

การจัดกลุ่มการเมืองเป็น ฝ่ายซ้าย ฝ่ายขวา หรือฝ่ายเป็นกลาง เป็นคำนิยามของสังคมแต่ละสมัย ซึ่งในแต่ละสมัยจะมีความแตกต่างกันออกไป สำหรับปัจจุบัน แผนภาพการจัดกลุ่มการเมืองจะเป็นดังนี้

ฝ่ายซ้าย	ฝ่ายเป็นกลาง	ฝ่ายขวา
1. คอมมิวนิสต์	1. อนุรักษนิยมก้าวหน้า	1. อนุรักษนิยม
2. สังคมนิยม	2. เสรีนิยม	2. เผด็จการ (ฝ่ายขวา)
(สายต่าง ๆ)	3. ประชาธิปไตย	3. เบ็ดเสร็จ
	4. เสรีประชาธิปไตย	(ฝ่ายขวา)

ลัทธิเศรษฐกิจ หมายถึง แนวความคิดอย่างเป็นระบบเกี่ยวกับเศรษฐกิจ อย่างไรก็ตาม ลัทธิทางเศรษฐกิจนั้นอาจมีเนื้อหาทางด้านการเมืองและสังคมรวมไว้ด้วย

ลัทธิเศรษฐกิจที่สำคัญ ๆ ของโลกยุคใหม่ กล่าวคือ

1. **ลัทธิทุนนิยม (Capitalism)** ความหมายทั่วไปของลัทธิทุนนิยม หมายถึง ระบบเศรษฐกิจที่ถือว่ากิจกรรมทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเป็นเจ้าของและการลงทุนในการผลิตเป็นกรรมสิทธิ์ของเอกชน และจะยินยอมให้ผู้ประกอบการทางเศรษฐกิจมีโอกาสแข่งขันกันในการประกอบการอย่างเต็มที่ ทั้งนี้ เพื่อให้ได้มาซึ่งผลกำไรหรือผลประโยชน์อื่น ๆ ตามความสามารถและความปรารถนาของแต่ละคน

ลัทธิทุนนิยมเกิดขึ้นครั้งแรกในระยะตอนปลายของยุคกลาง ประมาณ ค.ศ. 1100 - 1500 ทั้งนี้โดยใช้ข้อมูล 3 ประเด็นในการพิจารณา

1. มีความปรารถนาในกำไรเป็นจุดสำคัญในการประกอบการเศรษฐกิจ
2. เกิดการสะสมทุน และ “ทุน” ได้ถูกนำไปใช้เพื่อแสวงหากำไร
3. มีการพัฒนาเทคนิคแบบทุนนิยม ได้แก่ การดำเนินการสะสมทุน และการนำทุนไปใช้ในธุรกิจเพื่อแสวงหากำไร

2. **ลัทธิพาณิชย์นิยม (Mercantilism)** เป็นระบบเศรษฐกิจที่เน้นในการเสริมสร้างเศรษฐกิจให้ก้าวหน้าด้วยการปรับปรุงทั้งด้านการเกษตรกรรม อุตสาหกรรม และพาณิชย์กรรมไปพร้อม ๆ กัน และทั้งนี้ จะเน้นให้รัฐเข้าเกี่ยวข้อง แทรกแซงในกิจกรรมทางเศรษฐกิจทุก ๆ ด้าน ด้วยวิธีการออกกฎหมายหรือข้อบังคับต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุจุดประสงค์ที่รัฐต้องการ ดังนั้น รัฐบาลจึงต้องเข้าไปมีส่วนในการวางแผนเศรษฐกิจ และมีการควบคุมกิจกรรมทางเศรษฐกิจของเอกชนอย่างมากด้วย

ลัทธิพาณิชย์นิยมแพร่หลายในยุโรประยะคริสต์ศตวรรษที่ 16 ถึงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 18

3. **ลัทธิเศรษฐกิจแบบเสรีนิยม (Laissez Faire, Pure Capitalism Price System)** ระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมจัดเป็นรูปหนึ่งของลัทธิทุนนิยม เกิดขึ้นประมาณปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 โดยตอบรับกับแนวคิดเสรีนิยมทางสังคมและการเมือง

ระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมประกอบด้วยลักษณะสำคัญดังต่อไปนี้

1. เอกชนมีสิทธิเสรีภาพอย่างเต็มที่ในการประกอบธุรกิจ
2. เอกชนยังคงมีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินส่วนบุคคล
3. ผู้บริโภคยังคงมีอำนาจอธิปไตยของผู้บริโภค
4. เปิดโอกาสให้มีการแข่งขันอย่างสมบูรณ์ ถือว่าเป็นการเกิดผลดีต่อส่วนรวมมากที่สุด เพราะจะเกิดการแข่งขันทั้งทางด้านผู้ซื้อและผู้ขาย

5. มุ่งแสวงหากำไรสูงสุดจัดเป็นเป้าหมายที่สำคัญสำหรับผู้ผลิต

4. **ลัทธิเศรษฐกิจสังคมนิยม (Socialist Economy)** ภายใต้ระบบเศรษฐกิจสังคมนิยม “รัฐ” เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตทั้งหมด และรัฐบาลจะเป็นผู้วางแผนควบคุมแต่เพียงผู้เดียว กลไกระบบเศรษฐกิจไม่มีความเป็นอิสระ กลไกราคาไม่มีโอกาสเกิดขึ้น และอำนาจอธิปไตยของผู้บริโภคก็ไม่เกิดขึ้นเช่นกัน

ตามความเชื่อของระบบเศรษฐกิจสังคมนิยม การประกอบการเศรษฐกิจไม่ได้มุ่งแสวงหากำไรสูงสุด กำไรที่เกิดขึ้นจะถูกใช้เป็นเกณฑ์หรือเป็นเครื่องวัดประสิทธิภาพการผลิต

ด้วยหลักการดังกล่าวข้างต้น ลักษณะการพัฒนาอุตสาหกรรมของระบบสังคมนิยมจึงต่างไปจากลักษณะการพัฒนาของระบบทุนนิยม กล่าวคือ สำหรับประเทศทุนนิยมนั้น จะมุ่งพัฒนาการอุตสาหกรรม จากอุตสาหกรรมเบาไปสู่อุตสาหกรรมหนัก ขณะที่ประเทศสังคมนิยม การพัฒนาอุตสาหกรรมจะเริ่มจากอุตสาหกรรมหนักไปสู่อุตสาหกรรมเบา และด้วยเหตุนี้จึงเห็นได้ว่า ในระยะเริ่มแรกของการปกครองแบบสังคมนิยม ประชากรในประเทศเหล่านั้นจึงต้องประสบปัญหาการขาดแคลนอาหาร เครื่องอุปโภคบริโภคอยู่เสมอ ทั้งนี้ เพราะรัฐบาลได้ทอดทิ้งการพัฒนาการเกษตรและอุตสาหกรรมต่อเนื่อง

รูปแบบระบบเศรษฐกิจของโลกปัจจุบัน แนวความคิดทางเศรษฐกิจต่าง ๆ เสรีนิยมทุนนิยม สังคมนิยม คอมมิวนิสต์ ได้ถูกปรับหรือเปลี่ยนแปลงในรายละเอียดบางประการ ทั้งนี้ เพื่อให้เหมาะสมแต่ละประเทศ รูปแบบระบบเศรษฐกิจของโลกปัจจุบันจึงมีดังนี้

1. **รูปแบบระบบเศรษฐกิจทุนนิยมหรือระบบธุรกิจเอกชน (Capitalism หรือ Private Enterprise Economy)** รูปแบบระบบเศรษฐกิจประเภทนี้จะมีคุณสมบัติสำคัญที่สังเกตได้ 3 ประการ คือ ดำเนินกลไกทางเศรษฐกิจโดยอาศัยกลไกราคา (price mechanism) มีการสร้างแรงจูงใจให้เกิดขึ้นในระบบเศรษฐกิจ และการส่งเสริมอำนาจจอธิปไตยของผู้บริโภค

2. **รูปแบบระบบเศรษฐกิจทุนนิยมบังคับ หรือ ระบบเศรษฐกิจแบบฟาสซิสต์ หรือ ระบบเศรษฐกิจธุรกิจเอกชนบังคับ (Authoritarian Capitalism หรือ Fascist Economy)** ระบบเศรษฐกิจรูปแบบนี้จะมีคุณสมบัติสำคัญ 3 ประการ คือ จะดำเนินกลไกเศรษฐกิจโดยอาศัยการวางแผนจากส่วนกลาง จะเพิกเฉยต่อกลไกราคา และมีการรวมกลุ่มการผลิตในรูปของการผูกขาดหรือที่เรียกว่า คาร์เทล (Cartel)

3. **รูปแบบระบบเศรษฐกิจสังคมนิยมเสรี หรือ สังคมนิยมประชาธิปไตย (Liberal Socialist Economy หรือ Democratic Socialist Economy)** รูปแบบระบบเศรษฐกิจประเภทนี้จะมีคุณสมบัติสำคัญ คือ รัฐบาลกลางจะเข้าควบคุมปัจจัยการผลิตขนาดใหญ่ นโยบายรัฐบาลมุ่งสร้างความเท่าเทียมกันให้เกิดขึ้นในระบบเศรษฐกิจ แต่ยังคงส่งเสริมอำนาจจอธิปไตยของผู้บริโภค

4. **รูปแบบระบบเศรษฐกิจสังคมนิยมแบบบังคับหรือระบบคอมมิวนิสต์ (Authoritarian Socialist Economy หรือ Communism)** คุณสมบัติสำคัญที่แสดงถึงลักษณะของรูปแบบระบบเศรษฐกิจสังคมนิยมแบบบังคับหรือระบบคอมมิวนิสต์ คือ การถือว่าการวางแผนเศรษฐกิจจากส่วนกลางมีความสำคัญสูงสุด จะเพิกเฉยต่อกลไกราคา และประการสุดท้าย จะไม่เปิดโอกาสให้ผู้บริโภคมีอำนาจจอธิปไตยของผู้บริโภค

5. **รูปแบบระบบเศรษฐกิจแบบผสม (Mixed Economy)** รูปแบบระบบเศรษฐกิจแบบผสมเป็นการดำเนินเศรษฐกิจในรูปแบบผสมผสานระหว่างกลไกตลาดกับการวางแผนจากส่วนกลาง คุณสมบัติสำคัญที่จะสังเกตได้คือ จะยังให้ความสำคัญกับกลไกราคาในการดำเนินเศรษฐกิจ ขณะเดียวกันราคาสินค้ายังคงถูกควบคุมโดยรัฐบาล

การทำสงครามเศรษฐกิจ การทำสงครามเศรษฐกิจเป็นอีกมิติหนึ่งของการดำเนินเศรษฐกิจของประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง จะเป็นวิธีการหนึ่งที่ถูกนำมาใช้ในยุทธศาสตร์การค้าของโลก ทั้งในอดีตและปัจจุบัน รูปแบบของการทำสงครามเศรษฐกิจมีดังนี้

1. **การคว่ำบาตร (Boycott)** การคว่ำบาตรคือ การปฏิเสธที่จะซื้อสินค้าจากรัฐหรือกลุ่มรัฐที่ตนประสงค์จะบีบบังคับ

2. **การห้ามส่งสินค้าออกไปขาย (Embargo)** เป็นวิธีการที่รัฐบาลหนึ่ง ๆ สั่งห้ามมิให้นักธุรกิจของตนไม่ให้ดำเนินกิจการทางการค้ากับประเทศเป้าหมาย

3. **การขายสินค้าสำหรับส่งออกในราคาต่ำกว่าที่ขายแก่ผู้ซื้อในประเทศ (Dumping)** จุดประสงค์ที่ทำดั่งนี้ก็เพื่อต้องการขยายตลาด เจาะตลาดใหม่ หรือตอบโต้ประเทศคู่ค้าที่กำลังแข่งขันอยู่

4. **การเลือกซื้อก่อน (Pre-emption หรือ Pre-emptive Buying)** คือการเลือกซื้อวัตถุดิบที่มีความสำคัญต่อประเทศของตนก่อนประเทศอื่น ๆ และขั้นตอนการดำเนินการมักจะเป็นการบังคับซื้อ

5. **การปิดล้อมทางทะเล (Naval Blockade) และการปิดล้อมทางอากาศ (Air Blockade)** เป็นวิธีการที่ประเทศหนึ่งกีดกันขัดขวางมิให้ประเทศเป้าหมายได้รับสินค้าที่จำเป็น วิธีการนี้จะถูกนำมาใช้ในยามสงครามเป็นสำคัญ

6. **การลงโทษทางเศรษฐกิจ (Economic Sanctions)** เป็นวิธีการที่องค์การระหว่างประเทศ เช่น สันนิบาตชาติ สหประชาชาติ นำมาใช้เมื่อต้องการลงโทษประเทศใดประเทศหนึ่ง ที่เห็นว่าเป็นประเทศผู้ก่อมลพิษสันติภาพของโลก การลงโทษทางเศรษฐกิจ จะมีผลห้ามมิให้ประเทศอื่น ๆ ทำการติดต่อทางเศรษฐกิจกับประเทศเป้าหมาย

ช่วงต่อของคริสต์ศตวรรษที่ 20 - 21 เป็นที่ตระหนักว่าการทำสงครามการค้า มีวิธีการที่เพิ่มขึ้นได้แก่ การให้สิทธิพิเศษทางการค้า และข้อกำหนดในเรื่องการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญา

การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ การรวมตัวกันทางเศรษฐกิจ ในรูปของการรวมกลุ่มการค้า หรือการทำข้อตกลงร่วมกันทางการค้าระหว่างประเทศ เป็นอีกวิธีการหนึ่งของการดำเนินเศรษฐกิจ ระยะต้นการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจเกิดขึ้นด้วยแรงผลักดันทางการเมืองของยุคสงครามเย็น เวลาต่อมา การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจจะเป็นไปตามกระแสของยุทธศาสตร์การค้า

การรวมตัวหรือการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ จำแนกออกได้เป็น 6 ลักษณะ กล่าวคือ

1. **เขตลดพิกัดอัตราภาษีศุลกากร (Preferential Area)** เป็นการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ ในลักษณะที่ประเทศสมาชิกด้วยกันมีการลดหย่อนภาษีระหว่างกัน

2. **เขตการค้าเสรี (Free Trade Area)** เป็นการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในลักษณะที่ประเทศสมาชิกจะไม่มีกีดกันภาษีศุลกากรระหว่างกัน ทั้งยังไม่มีกีดกันโควตานำเข้าสินค้าของประเทศสมาชิก

3. **สหภาพศุลกากร (Custom Union)** เป็นการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในลักษณะคล้ายคลึงกับแบบเขตการค้าเสรีคือ ประเทศสมาชิกจะไม่มีกำแพงภาษีศุลกากรและไม่มีกำแพงกีดกันโควตาจากสินค้านำเข้าของประเทศสมาชิก ข้อกำหนดที่เพิ่มขึ้นในการรวมตัวทางเศรษฐกิจแบบสหภาพศุลกากรคือ ยังมีการกำหนดอัตราภาษีศุลกากร สำหรับสินค้านำเข้าจากประเทศที่สามในอัตราเดียวกันด้วย

4. **ตลาดร่วม (Common Market)** เป็นการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจที่มีข้อกำหนดว่าการเคลื่อนย้ายของสินค้า และปัจจัยการผลิตต่าง ๆ แรงงาน เงินทุน และบริการจะเป็นไปได้โดยเสรี

5. **สหภาพทางเศรษฐกิจ (Economic Union)** เป็นการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจที่มีข้อกำหนดว่า ปัจจัยการผลิตของประเทศสมาชิกสามารถเคลื่อนย้ายได้โดยเสรี และรัฐบาลของประเทศสมาชิกยังมีการประสานนโยบายทางเศรษฐกิจอีกด้วย ทั้งนี้เพื่อจะลดความแตกต่างระหว่างประเทศสมาชิก

6. **สหภาพทางเศรษฐกิจสมบูรณ์แบบ (Total Economic Union)** เป็นการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจที่มีเป้าหมายว่า ประเทศสมาชิกสามารถดำเนินนโยบายทางเศรษฐกิจเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน จะไม่มีความแตกต่างระหว่างกัน

บรรณานุกรม

- เกษร จันทระภูติรัตน์. **เศรษฐศาสตร์ระหว่างประเทศ**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2530.
- จรรยา สุภาพ. **ลัทธิการเมืองและเศรษฐกิจเปรียบเทียบ**. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2532.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. **ลัทธิเศรษฐกิจการเมือง**. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2526.
- ปรีชา ช้างขวัญยืน. **ปรัชญาแห่งอุดมการณ์ทางการเมือง**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533.
- ลิลี่ โกยานนท์ และคณะ (แปล). **การสร้างสังคมเศรษฐกิจ** ของ Robert L. Heilbroner
กรุงเทพฯ : ดวงกมล, 2530.
- สมชาย ภคภาสน์วิวัฒน์. **สงครามเขตการค้า**. กรุงเทพฯ : เนชั่นพับลิชชิงกรุ๊ป, 2536.
- สุขุม นวลสกุล และ วิศิษฐ์ ทวีเศรษฐ. **การเมืองการปกครองไทย**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย
รามคำแหง, 2531.
- สุนีย์ บุษยวิทย์. **เศรษฐศาสตร์การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง,
2532.
- อนุสรณ์ ลีम्मณี. **ทฤษฎีเศรษฐกิจการเมืองยุคปัจจุบัน**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
2530.
- Willis, F.R. **Europe in the Global Age 1939 to the Present**. N.Y. : Harper and Row, 1968.